

KONDA **BİYOPSİ RAPORU**

*(Kamuoyu ile paylaştığımız bu rapor
KONDA Kasım'23 Barometresi Raporu'nun
'Biyopsi Raporu' bölümünü içermektedir)*

İÇİNDEKİLER

1.	KONDA BİYOPSİ RAPORU	4
1.1.	Neden Biyopsi?.....	5
1.2.	İlk Aşama: Haritalama	6
1.3.	İkinci Aşama: Teşhis.....	8
1.4.	Üçüncü Aşama: Tedavi	16
1.5.	Anketler Neden Yanıldı? KONDA Biyopsi Raporunun Değerlendirmesi.....	17
1.5.1.	Araştırma yöntemi ve örneklem çerçevesi	19
1.5.2.	Örneklem genişliği.....	20
1.5.3.	Anket formu tasarımı.....	20
1.5.4.	Sahada uygulama	21
1.5.5.	Temsiliyet	22
1.5.6.	Oy tercihini söyleme motivasyonları.....	22
1.5.7.	Ağırlıklandırma	23
1.5.8.	Sonuç	24

1. KONDA BİYOPSİ RAPORU

Her ne kadar esas amacımız ve üretimimiz toplumsal verilere dayansa da KONDA markası halen büyük oranda seçim araştırmaları ve tahminleriyle anılıyor. Dolayısıyla şirket olarak değerlendirilmemiz de açıkladığımız seçim araştırmalarının sandık sonucunu yansıtmasına göre yapılıyor.

14 Mayıs 2023'te gerçekleşen genel seçimlerden tam bir hafta önce yaptığımız saha araştırmasının sonuçlarını her seçim öncesi olduğu gibi seçim 3 gün öncesinde yayınladık. 14 Mayıs KONDA'nın ölümünden hata payının ötesinde bir sapma ortaya koydu.

Anketlerle yapılan ölümlerin kamuoyunu veya siyasi aktörleri etkileme gücü olduğu varsayımıyla birbirinden farklı birçok iddia ortaya ıktı. Bizim gibi, bilimin ve itibarın gücüne inanan kimsenin bu iddialara kulak kabartmıyor olduğunu mit ediyoruz. Bizimle benzer işleri yaptığını iddia eden kurumların söylentilere dayalı safsataları bırakmasını, habercilerin de bu dedikodulara itibar etmemesini ve artık bu konunun metodolojik bir zeminde tartışılmasını beklemekteyiz.

Biz araştırma verilerinin sandık sonuçlarıyla rtşmemesini de incelenmeye muhtaç bir durum olarak tarif ettik ve bu raporun içinde sonuçlarının bir özetini okuyacağınız bir biyopsi çalışmasına dönüştürdük. Bu çalışmada yöntem seçiminden, örneklem tasarımına, saha yntemlerimizden, ağırlık metodlarımıza kadar her şeyi en temelinden bir sorgulamaya tuttuk.

2021 yılına kadar Konda'da çalışmış ve tüm süreçlerimize dışarıdan da olsa hakim olan Eren Pultar bu süreci koordine etti. Bu noktada çok ayaklı, karmaşık ve bir o kadar değerli bu çalışmayı bizim için ortaya koyduğu için kendisine teşekkür etmeyi borç bilirim. Başta Prof. Dr. Nebi Sümer olmak üzere farklı uzmanlardan destek alarak yürütülen bu çalışma aşağıda okuyacağınız özetten çok daha geniş bir çıktıya sahip ve bunları başka uzmanlarla paylaşıp kendimizi geliştirmeye devam edeceğiz.

Çalışma neticesinde seçim sonucundan farklı bir ölüm yapmamıza neden olmuş çok belirgin bir sebep bulmayı biz de çok isterdik. Ancak, toplum dediğimiz organizma ne kadar karmaşıkse onu ölçmek için kullanılan yöntem ve süreçler de bir o kadar karmaşık. Her adım her unsur birbirini etkiliyor. Dolayısıyla karşımıza, tanımlı bir hatadan ziyade, iyileştirilecek yaklaşımlar çıkıyor. Biyopsi alışması da bir sonuçtan ziyade KONDA'nın sürdürülebilir toplumsal ölüm gayreti için yeni bir başlangıç.

Biyopsi süreci neticesinde bizler için belirgin olarak ortaya çıkmış tek bir bulgu var ki; o da toplumu ölçmenin karmaşıklığı karşısında bilimden ve doğrudan ödün vermeden gayret göstermeye ve yaptığımız içi iyileştirmeye devam etmek gerekliliği...

Toplumu bilgiyle, bilimle ve ölümle anlama talebi olan herkesin faydalanacağını mit ederek Biyopsi Raporumuzu incelemelerinize sunuyoruz.

Saygılarımızla,

Aydın Erdem
KONDA Araştırma
Genel Müdür

1.1. Neden Biyopsi?

Biyopsi adını verdiğimiz çalışmayı ilk defa, 1 Kasım 2015 seçimleri öncesindeki ölçümümüz seçim sonucundan çok farklı çıktığında yapmıştık. Seçim anketlerinin neden yanıldığına dair bir tarama yapmış, ancak en büyük partinin oyunda 8 puanlık sapmayı açıklayacak nihai bir tespite ulaşmamıştık. O günden bugüne süreçlerimizi iyileştirmek için daimi çabalarımız olduysa da temelden bir değişim olmadı.

Bu yıl 14 Mayıs seçimlerindeki atmosferden dolayı birçok kişi Konda'nın seçim ölçümlerini dört gözle bekliyordu. Ancak son araştırmadaki ölçümümüz yanlış çıktı; Cumhurbaşkanlığı seçiminde Kemal Kılıçdaroğlu'nun oyunu önde gördüğümüz halde Tayyip Erdoğan 4 puan farkla önde ilk turu bitirdi. Bu hatadan dolayı milletvekili seçimleri için yaptığımız ve bir kısmı hata payı dışında kalan ölçümler gölgede kaldı.

Her ne kadar anket şirketlerinin yaptıkları ölçümler genel olarak tutmadıysa da, biz bu yanılığımızı, kendi süreçlerimizi baştan sona elden geçirmek, ölçümlerin tutmamasına yol açabilecek tüm aşamaları tek tek ortaya koyabilecek ve ilk tespit ettiğimiz soruna kolay, yama niteliğinde bir çözüm bulmak yerine geliştirmenin önünü açabilecek kapsamlı bir biyopsi süreci başlatmak için fırsat olarak gördük.

Seçim anketlerinde yanılmak ne Türkiye'ye ne 14 Mayıs seçimlerine has. Anket yapmanın gittikçe zorlaşması, artık birçok seçimde şirketlerin toplu olarak yanılmasına neden olabiliyor. Mesela Brexit referandumunun, ABD'de Donald Trump'ın kazandığı 2016 başkanlık seçiminin sonuçlarını genel olarak

yanlış ölçmüş olmaları yanılığa dair incelemeleri de artırdı. Bu tür incelemelere literatürde otopsi (*post-mortem*) deniyor. Seçim artık geçti bittiyse de biz hastanın hâlâ hayatta olduğuna, seçim anketlerinin kurtarılabilir olduğuna inanmak istediğimiz için "biyopsi" olarak adlandırıyoruz.

Araştırma sürecini haritaladık, teşhisler koyduk; tedavi uygulamaya başlıyoruz.

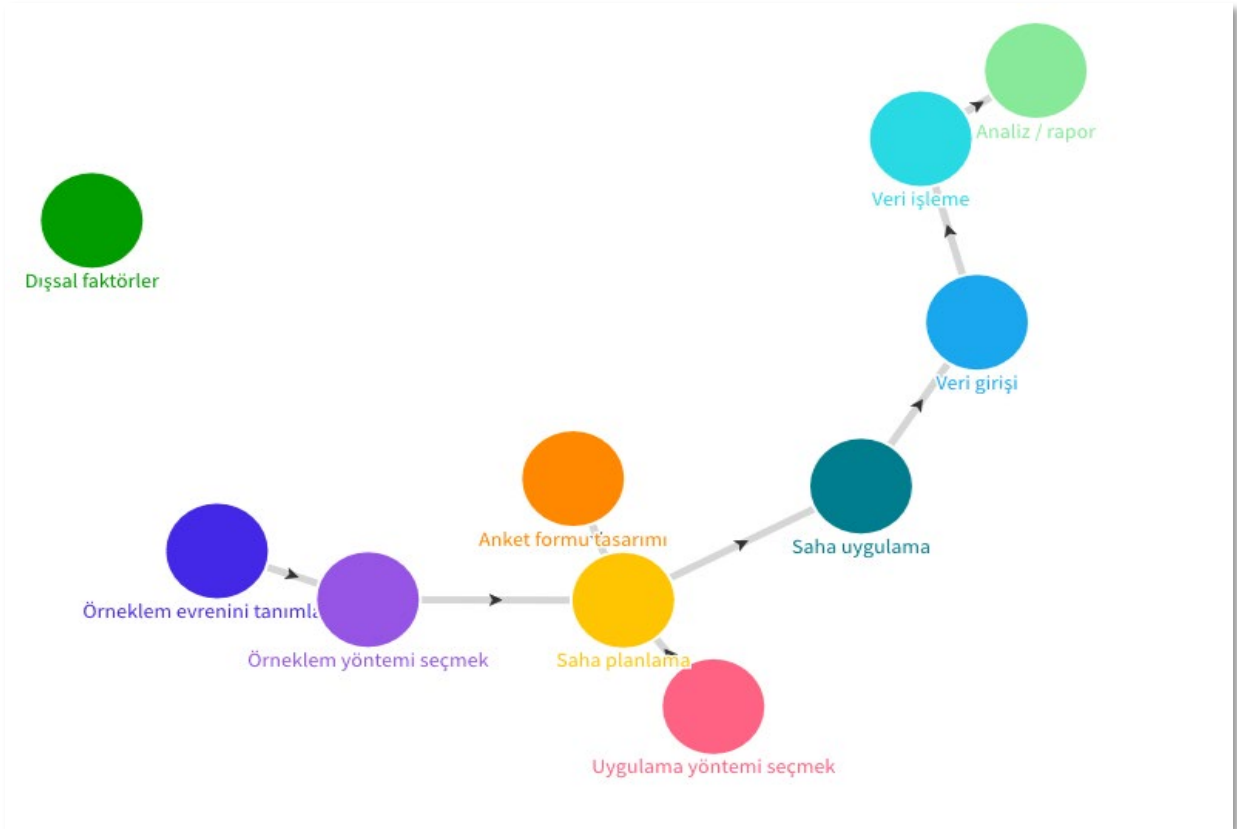
Biyopsi sürecimiz üç aşamalı olarak ilerliyor: Araştırma sürecinin tüm adım ve kararlarını haritalamak ve planlama yapmak; bu adım ve kararların hangilerinde hata veya eksikler olabileceğine dair teşhisler koymak; düzeltilebilecek veya geliştirilebilecek adım ve kararlar için uygulanabilecek tedavileri uygulamak.

1.2. İlk Aşama: Haritalama

En başta seçmenlerin oy davranışlarını ölçmeye karar vermemizden, seçime üç gün kala ölçümleri yayımlamamıza kadar olan süreçteki her bir kararı ve her bir adımda yaptığımız işleri listeledik. Bu süreç her ay, her Barometre için tıkr tıkr işlese de bunların adını koyarak, sorgulamadan uygulayageldiğimiz adımları neden uyguladığımızı, ne tür hatalar yapmış olabileceğimizi ve nasıl geliştirebileceğimizi veya değiştirebileceğimizi anlamamıza yarayacak bir harita çıkarmış olduk (Grafik 1). Bu basit akış Barometre'nin ve genel olarak KONDA'daki herhangi bir kantitatif araştırmanın sürecini gösteriyor.

Bu akışta bilinçli ve zımnî olarak verdiğimiz her bir karar, adım veya konuyu bir araya getirdik ve derinlemesine inceleyeceğimiz alanları ortaya koyduk. Bunları ortaya koymak aynı zamanda ekipte sürecin farklı aşamalarında yer alan, farklı kısımlarını uygulayanların diğer aşamaları daha iyi tanımalarına da yaradı. Ayrıca bu karar, adım ve konuların bazılarını müdahale etme şansımız olsa da bazıları kontrolümüz dışında, fakat yine de adlarını koymanın önemli olduğunu düşündük. Hepsini bir arada görmek, gerekirse ayrıntısına inebilmek için interaktif bir görselleştirme yaptık (Grafik 2).

Grafik 1: KONDA'nın kantitatif araştırmalarındaki süreç

1.3. İkinci Aşama: Teşhis

Ne kadar yanıldık?

Yayımladığımız araştırma, başarı açısından anket şirketlerinin ortasında yer alıyor denebilir. Ayrıca örneğin İyi Parti'nin oy oranını öngöremesek de tam olarak öngörebilen başka şirket de olmadığı anlaşılıyor. Yeniden Refah Partisi'nin yüzde 2,4 oranındaki oyu, sadece KONDA için değil, tüm şirketler için sürpriz olmuş.

Tam olarak ne kadar yanıldığımızı inceledik: Ölçtüğümüz sayıların gerçek durumu belli bir olasılıkla belli bir sayı aralığı içinde yansıtıyor. Seçimden bir hafta önce 6-7 Mayıs'ta 60,7 milyon seçmeni temsil etmek üzere 3480 kişiyle görüştük ve bu örneklem boyutuyla, oy oranlarını %95 ihtimalle, belli bir güven aralığında (hata payı içinde) doğru ölçmeyi hedeflemiş olduk. Güven aralıkları hesabımıza göre Sinan Oğan'ın, Ak Parti'nin ve TİP'in oy oranlarını hata payı içerisinde doğru ölçmüş, diğer aday ve partileri istatistiki açıdan kabul edilebilir oy oranı aralıklarının dışında ölçmüşüz.

Araştırma yöntemi ve örneklem çerçevesi

Türkiye'deki seçmenlerin 14 Mayıs'taki oy tercihlerini ölçebilmek için nicel ve olasılığa dayalı (yani her kişinin seçilme ihtimali bir diğerininkine eşit olan) araştırma yöntemi kullanıyoruz. "Örneklem çerçevesi" (*sampling frame*) adını verdiğimiz ve arasından rastgele seçmenler seçmemizi ve erişmemizi sağlayacak bir liste için 60.721.745 seçmenin adlarını ve iletişim bilgilerini içeren bir liste olsa da, bu tür bir liste hem erişimimize açık olarak bulunmuyor hem de kişisel bilgiler içerdiğinden kullanmak ne etik ne de yasal olurdu. Bu durumda, alternatif olarak Türkiye'deki tüm adresleri, kişilerin telefon numaralarını, sosyal medya hesaplarını vs. içeren başka listelere yönelmek gerekiyor. KONDA'da ise örneklem çerçevesi için Türkiye'deki tüm seçmenler hakkında en ayrıntılı bilgiyi içeren bir diğer liste olarak, Yüksek Seçim Kurulu'nun [seçim sonuçlarını](#) kullanıyoruz. Sonuçlar sandık sandık listeleniyor ve biz sandıkları ve sandık alanlarını birleştirerek en küçük birim olarak mahalleyi/köyü tanımlıyoruz.

Hataya neden olabilecek ilk kaynakla bu noktada karşılaşyoruz. 14 Mayıs seçimleri için bir önceki genel seçim olan 2018 seçimlerinin sonuçlarını kullandık. Bu liste, en basitinden 56 milyon seçmenle, 2023'tekinden daha az seçmeni yansıtıyor. 2018'den bu yana ölenlerin profilleri ile yaşı geldiği için artık seçmen olanların birbirinden farklı olması, yaşadıkları yerlerin değişmiş olması, kanuna göre oy kullanamayan yaklaşık 2 milyon kişi bulunması, Suriyeli göçmenler arasında vatandaşlık edinenler bulunması ve vatandaşlık hakkı satın alanlar olması gibi bazılarının tam çapını ve etkisini bilemediğimiz değişiklikler söz konusu. Özetle, örneklem çerçevesi olarak kullandığımız listedeki seçmenler, temsil etmek istediğimiz seçmenler ve sahaya çıktığımızda görüştüğümüz insanlar ve seçim günü sandığa gidip oy kullananlar çok büyük oranda örtüşseler de birebir aynı değiller.

Örneklem:

Seçmenlerin herhangi birinin rastgele olarak seçilme olasılığını eşit tutmak için mahalle veya köyler arasından rastgele seçim yapmak (*simple random sampling*) en doğru yöntem olsa da hem getireceği maliyet hem de uygulama açısından pratik olmamasından dolayı kümeli örneklem

yöntemi tercih ediliyor. Türkiye'deki 49301 mahalle/köyü kümelemek için dört kriter kullanıyoruz ve bunların kombinasyonlarından kümeler yaratıyoruz.

- 1) NUTS bölgeleri,¹
- 2) Yerleşim türü,
- 3) Siyasi rekabet ,
- 4) Eğitim seviyesi.

Örneklemeimizi ve yapısını inceledik ve bu kriterlere göre 14 Mayıs seçiminden önce yaptığımız son dört araştırma için çektiğimiz örneklerde gittiğimiz mahallelerdeki seçim sonuçlarının Türkiye genelindeki seçim sonucuna çok yakın olduğunu gördük. Yani örneklemin doğru işlediğini, doğru mahalle/köylere gittiğimizi anlıyoruz. Örneklemeimizde temelde bir sorun olmadığını, bu nedenle 28 Mayıs için yapacağımız araştırmayı yayımlamaya engel görmediğimizi 14 Mayıs'tan hemen bir hafta sonra [duyurmuştuk](#).

Yine de örneklem yapısını daha ayrıntılı olarak incelemek üzere, tamamen rastgele; siyasi rekabet kriterinin olmadığı şekliyle ve eğitim seviyesi kriterinin olmadığı haliyle örnek çekme denemeleri yaptık. Rastgele olduğunda temsili olmaktan çıkma riski olduğunu gördük. Öznel tanımlarımıza dayanan siyasi rekabet kriteri ise bazı partilerin lehine ve bazılarının aleyhine işliyor. Eğitim seviyesinin etkisi ise oldukça düşük.

KONDA'nın örneklem yapısı en az 2006'dan beri mahalle/köy birimine dayanıyor. Bu mantık seçmenin yüzde 30 kadarının kırsalda yaşadığı, metropol mahallelerinin bu denli büyümediği o yıllarda etkin olsa da artık sadece 9 seçmeni olan köyle 60 bin seçmeni olan metropol mahallesinin aynı kefeye konması gibi bir dengesizliğe neden oluyor. Küme tanımlama ve örnek seçimi sırasında bu denge gözetilse de, yani ilkinin seçilme olasılığı ikincinin seçilme olasılığından çok daha düşük olarak hesaplansa da, 5 bin metropol mahallesi birim sayısı olarak mahalle/köylerin onda birine, halbuki seçmen sayısı olarak yarısına denk geliyor. Metropolleşme arttıkça da bu dengesizliğin daha da artacağını öngörebiliriz. Bu nedenle önümüzdeki seçimler için örneklem yapısını geliştirilmesi gereken bir alan olarak tespit ettik.

Örnek çekme:

Tanımladığımız örneklem evrenini, örneklem çerçevesi olarak seçim sonuçlarını kullanarak ve kümeleyerek modelledikten sonra, kümeler arasından küme büyüklüğüne orantılı olarak tamamen rastgele mahalle/köyler seçiliyor. Ancak bu noktada bu mahallelere gitmek ve anket yapmak konusunda gerek pratiğe, gerek hıza, gerek maliyete dayalı belli kısıtlamalar ortaya çıkıyor. Örneklem her ne kadar büyük mahallelerle köyleri dengelese de, incelememiz en küçük köylerin gereğinden daha az temsil edildiğini ortaya koydu: Seçmeni 400'ün altında olan köyler tüm seçmenlerin yüzde 5'ini oluştursa da, son 1,5 yılda görüştüğümüz kişilerin

¹ Avrupa Birliği 2003'ten itibaren istatistiki verilerde kullanmak üzere coğrafi bölgeleri İstatistiki Bölge Birimleri Sınıflandırması (**Nomenclature of Territorial Units for Statistics – kısaca NUTS**) adı verilen coğrafi sınıflandırmayı benimsedi. Bu sınıflandırmaya göre Türkiye'de 1. seviyede 12 NUTS bölgesi, 2. seviyede 26 alt NUTS bölgesi ve 3. seviyede 81 il bulunuyor. KONDA da 2005'ten beri, Türkiye'de kullanılagelen 7 bölge yerine bu coğrafi ayrımı hem örneklem tasarımında hem de analiz ve raporlamalarında kullanıyor.

https://en.wikipedia.org/wiki/Nomenclature_of_Territorial_Units_for_Statistics
https://tr.wikipedia.org/wiki/T%C3%BCrkiye%27nin_%C4%B0BBS%27si

ancak yüzde 1,4'ünü oluşturuyor ve bu kesim Ak Parti'ye oy vermeye genele kıyasla çok daha meyilli.

Örnek çekerken devreye giren diğer bir kısıtlama, gidilen iller. İl seçimini ele aldığımızda, ortalama 29 ilde anket yaptığımızı; 14 Mayıs etrafında yaptığımız beş araştırmada gidilen illerde Millet İttifakı'nın oylarının Türkiye geneline göre daha yüksek, Cumhuriyet İttifakı'nınkilerin daha düşük olduğunu ortaya koyduk. Bu da olası hata kaynaklarından biri: Bu illerde tüm Türkiye'yi temsil edecek mahalle ve köyleri seçsek de daha sonra ağırlıklandırarak düzeltmeye çalıştığımız bir yanlılık yaratıyor olabilir.

KONDA'ya özel hazırlanmış olan anket yönetim sistemi içinden iller tanımlayıp örnek çektiğimizde çıkan mahalle/köylere mümkün olduğunca sadık kalarak rastgeleliği bozmamaya çalışıyoruz. Halbuki köy yolunun kardan kapanması, uygun ulaşım bulunmaması, mahallede cenaze olması gibi yerleşime dair nedenlerden dolayı veya anketi bir hafta sonunda tamamlama mecburiyeti gibi organizasyona dair nedenlerden dolayı başta seçilmiş olan mahallelerin bazılarını ya öncesinde hazırlık yaparken ya da saha gününde aynı kümede yer alan muadil bir mahalle veya köyle değiştirebiliyoruz. Ayrıca sahte anket doldurduğu tespit edilen anketörlerin gittiği mahalle/köylerin verilerini iptal edip siliyoruz. Deneyimimiz ve kısa incelememiz bunların etkisinin minimal olduğuna, hata kaynaklarından biri olma ihtimalinin çok düşük olduğuna işaret ediyor.

Örneklem boyutu:

Çorbanın tadını anlamak için içinden bir kaşık alma ilkesine dayanan bu tür araştırmalarda örneklem büyüklüğü, yani kaç kişiyle görüşüleceği, temsil edilmek istenen nüfusun büyüklüğüne; sonuçta elde edilen oranlarda ne derece bir yanılma payına tahammül etmeye hazır olduğuna ve bu ölçümlerin doğru olma ihtimalinin ne kadar kesin olarak tespit etmek istendiğine göre değişebiliyor. KONDA'da Türkiye'deki seçmen nüfusunu veya yetişkin nüfusu temsil etmeyi hedefleyen anketlerin örneklem büyüklüğü de bu tür bir hesaba dayanıyor. 60 milyon 721 bin seçmeni, oranları gerçekte olan oranın yüzde 2 puan üzerinde veya altında bulmayı kabul ederek ve bu oranların yüzde 95 ihtimalle bu aralıkta olacağını iddia ederek temsil etmek için 2400 kişiyle görüşmek yeterli. Dolayısıyla 6-7 Mayıs'ta yapıp ölçümlerini yayımladığımız araştırmadaki 3480 sayısı yeterli ve seçim sonucunu tutturamamış olmak, bundan kaynaklanmıyor.

Anket formu tasarımı:

Araştırmayla öğrenmek istenen konunun nasıl ele alındığı ve soruların nasıl sorulduğu da sonuca etki ediyor. Oy tercihini doğru bir şekilde öğrenebilmek için öncesinde yönlendirici sorular sormamak, partileri listelemeyip açık uçlu sormak, seçime doğru pusulada oylarını işaretletmek gibi yöntemleri standart olarak uyguluyoruz. Fakat bu konu biyopsi incelemesinde geniş yer almadı, çünkü seçimin öncesindeki araştırmalar için herhangi bir test yapıp alternatifinin nasıl bir sonuç vereceğini sayısal olarak incelemek mümkün değil. Önümüzdeki araştırmalarda sırf bu konuyu incelemek için sorular ekleyerek, bu soruların yanlılık ve sosyal istenirlik (*social desirability*) üzerinde etkisi olup olmadığını test etmeyi hedefliyoruz.

Saha uygulama:

Örneklem çekildikten ve anket formu hazırlandıktan sonra, yani nerelere gidip neler soracağımız belli olduktan sonra, saha ekibi devreye giriyor ve görevlendirdikleri anketörler kapıları çalıp insanları ankete katılmaya ikna edip, kapı aralığında tek tek soruları okuyup bir günde standart olarak 18 anketi tamamlıyor. Bu süreçte hem kişisel beceri ve deneyimlerin hem ilişkilerin etkisi ortaya çıkıyor. Sahada ayrıca yaş ve cinsiyet kotası uyguluyoruz. Yoksa ataerkil bir toplumda kadınların yabancı biriyle konuşmaktan daha fazla çekinmesinden dolayı kadın-erkek dengesinin şaşması veya anketörlerin kendi akranları olan gençlerle daha fazla anket yapmaları riski bulunuyor.

Saha uygulaması için anket sayılarını inceledik. Hedef 18 anket olsa da anketörün becerisi, saha ekibinin yönlendirmesi veya anketörün kontrolü dışındaki birtakım olaylardan dolayı, eksik veya fazla sayıda anket yapabiliyorlar ve bunun bir sapma yaratma ihtimali bulunuyor. Bunun etkisini incelemek için hem örnekteki mahalle/köylerdeki seçim sonucunu bu anket sayılarına göre hem de sahada topladığımız veriyi her mahallede 18 anket yapmışız gibi ağırlıklandırdık. İki türlü de sonucun çok değişmediğini, bunun önemli hata kaynaklarından biri olmadığını gördük.

Anketörlerin kapı kapı dolaşmayıp sahte anket doldurmaları, yani gerçekten seçmenden veri toplamıyor olmak, araştırmadaki en büyük risklerden biri olarak görülebilir. Saha çalışmamızın önemli bir kısmı güvenilir kişilerin görevlendirilmesi, eğitilmesi, saha günü yönlendirilmesi ve kontrol edilmesi üzerine kurulu olduğu için, bu seçimdeki hatanın bundan kaynaklanma olasılığını çok düşük gördük ve biyopsiye ayrıntılı olarak dahil etmedik. Üç ayaklı kontrol sürecimizi anket yapmayıp da kendi dolduran anketörün aşması oldukça zor olduğundan bu aşamada tekrar ele almadık. Benzer şekilde hataya açık bir adım olsa da anketlerdeki cevapların bilgisayara girilmesi, yani veri girişi aşaması da sürekli olarak kontrol edildiğinden olası bir hata kaynağı olarak ele almadık.

Temsiliyet

Eğer örneklem mantığımız doğruysa ve her anketör gittiği mahalle veya köyde ulaşması gereken anket sayısını tamamlarsa, Türkiye'deki seçmenleri doğru bir şekilde temsil edebiliyoruz. Peki bunu başarabiliyor muyuz? Buna anlamak amacıyla her araştırmada veri elimize geldiğinde kontrol ediyoruz. En sık başvurduğumuz kaynak TÜİK'in yanı sıra, sosyal medya kullanım oranları için bu medyaların duyurdukları kullanıcı sayılarını, içki tüketimi için Dünya Sağlık Örgütü'nü, Covid aşısı yaptırma oranları için Sağlık Bakanlığı'nı vs. referans olarak alıyoruz.

14 Mayıs seçimlerinden önce yaptığımız ve yayımladığımız araştırmanın demografik temsiliyetini doğrulamak için Yüksek Seçim Kurulu'nun (YSK) seçimden yaklaşık bir ay sonra yayımladığı [seçim istatistikleri raporunu](#) ve TÜİK'in en güncel demografi verilerini kullandık.

YSK verileriyle karşılaştırdığımızda, cinsiyet dağılımında sonuçları tutturamamızı açıklamaya yetmeyecek az bir fark görünüyor. Halbuki yaş dağılımında 29 yaş altı gençlere ve 75 yaş üstüne yeterince ulaşamamış olduğumuz anlaşılıyor. Yaş ve cinsiyete göre katılım oranlarını karşılaştırınca da her grupta farklar bulunuyor: Ortalamada yüzde 86 oranında katılım olduysa da, araştırmada görüştüğümüz kişiler ortalama yüzde 92 oranında, bize sandığa katılacaklarını söylediler. Fakat bir dengesizlik söz konusu: Örneğin 18-34 yaş arası

kadınların yüzde 97'si sandığa gideceğini söylediği halde yüzde 87'si gitmiş; buna karşılık 35-49 yaş arası kadınların yine yüzde 97'si gideceğini söylediği halde yüzde 91'i gitmiş.

TÜİK'in 2022 verilerindeki yaş ve cinsiyet dağılımı ile araştırmadaki dağılım arasındaki fark ise 33-48 yaş grubuyla olması gerekenden daha az ve özellikle erkekler arasında 49 ve üstü yaş grubuyla daha fazla görüştüğümüze işaret ediyor. Ayrıca iki ve üç kişilik hanelerde yaşayanlarla olması gerektiğinden daha fazla; 6 altı ve üzeri kişilik hanelerde yaşayanlarla daha az görüştüğümüz ortaya çıkıyor.

Temsil edememe nedenleri ve kabul oranları

Olasılığa dayalı bir araştırmada sonuçta çıkan verinin nüfusu yansıtmaması, bazı kesimlere eşit şartlarda ulaşılamamasından veya bazı kesimlerin ankete daha az veya daha fazla katılmasından kaynaklanıyor olabilir. Örneğin güvenli sitelere girmenin veya uzak dağ köylerine erişmenin yarattığı zorluk kapsam dışında kalmalarına ve seçilme olasılıklarında eşitsizliğe yol açabilir (*non-coverage error*). Buna karşılık, tek yaşayan yaşlı kadınlar anketöre kapı açmak konusunda nüfusun kalanına kıyasla daha temkinli davrandıklarından veya bir partinin seçmenleri genel olarak daha motive oldukları için ankete katılmaya daha hevesli davrandıklarından, erişilebilir bile ankete katılmaları açısından bir eşitsizlik doğuyor olabilir (*non-response error*). Örneğin 18-34 yaş grubundaki kadınların yüzde 97'si bize sandığa gideceğini söylemişken yüzde 86'sının gerçekten gitmiş olması, bu kadınların niyetlerini bize açık etmelerinden ziyade, sandığa zaten gitmeyecek genç kadınların bizimle konuşmaya da pek meyil etmemelerinden kaynaklandığını tahmin etmek zor değil. Özellikle parti seçmenlerinde bu tür bir eşitsizlik, seçmen genelinin değil, sadece bizimle görüşmeyi kabul edenlerin oy dağılımını ölçebilmemiz anlamına gelir ve yanlış ölçüm yapmamız yol açabilir.

Farklı parti seçmenleriyle eşitsiz bir şekilde görüşebilmek oldukça kritik bir durum olduğundan, böyle bir hata olup olmadığını anlamak için kapı açmayı kabul etme oranları arasındaki farkları inceliyoruz. Eğer Ak Parti'nin güçlü olduğu mahalle/köylerde bir anketör gün içinde 18 anketi tamamlamak için ortalama 40 kapı çalmak zorunda kalıyorsa ve buna karşılık CHP'nin güçlü olduğu yerlerde aynı sayıya ulaşmak için 80 kapı çalıyorsa, Ak Parti seçmenleriyle daha kolay, CHP seçmenleriyle daha zor anket yapılabilmesine ve ankete katılma heveslerinde farklar olabileceğine işaret eder. Tam da bunu analiz edebilmek için zaman zaman anketörler kaç kapı çaldıklarına dair veri de topluyor. 2022'de Kasım ve Aralık aylarında ve ikinci tur Cumhurbaşkanlığı seçimi için yaptığımız araştırmada bu verileri topladık. Kabul oranlarını nelerin etkilemiş olabileceğini regresyon modelleriyle halen inceliyoruz ve henüz bir sonuca varmış değiliz. Yine de ilk izlenim olarak partiler arasında bazı farklar görünüyor. Eğer gerçekten farklar varsa, bu da hata kaynaklarından biri olabilir ve parti seçmenleri kapıyı anketörlerimize aynı oranda açmıyor, oy tercihlerini olduğundan farklı ölçmemize yol açıyor olabilirler.

Oy tercihini söyleme motivasyonları

Farz edelim Türkiye'deki seçmen nüfusunu birebir temsil eden kişilere ulaştık ve anket yaptık. Bu insanlar kapılarını durup dururken çalan bir yabancıya kime oy vereceklerini doğru bir şekilde söyleyecekler mi, söylüyorlar mı? Elbette söylememeleri için anlaşılır birçok neden bulunuyor: Muhalifse oy tercihini bilinmesinden çekinmek, tercihini iktidar partisinden yana söylerse sosyal yardım alma ihtimalini arttıracığını düşünmek, anketörle ilgili izlenimine dayanarak

duymak isteyeceği/duymayı bekleyeceği cevabı vermek, gerçekten de son dakika sandığa giderken karar vermek gibi. Bu tür motivasyonların literatürde yerleşmiş terimleri bulunuyor: Vaktiyle İngiltere’de medyadaki eleştirilerden dolayı tercihini gizleyen, muhafazakâr parti tercihini söylemeyip sandığa saklayanlar için *shy Tories* (utangaç muhafazakârlar); siyah olduğu için sözlü olarak desteklenmesi daha kabul görür olduğu halde beyaz belediye başkan adayına karşı kaybeden aday için *Bradley etkisi* gibi. “Züğürt Ağa” filminde tüm köy muhtarlık seçiminde ağaya oy vereceğini söylediği halde tek oy çıkması da bu tür bir durumun karikatürize edilmiş uç örneği olarak görülebilir.

Seçmenin oy tercihini anketörlere doğru söyleyip söylemediklerini anlamak için basit bir karşılaştırma yapmak yeterli: 14 Mayıs seçimlerine bir hafta *kullanacaklarını* söyledikleri oy tercihleri ile seçimlerden dört gün sonra *kullandıklarını* söyledikleri oy tercihleri. Ak Parti’ye oy verdiğini söyleyenler 4 puan, yani yaklaşık 2,5 milyon kişi artmış. Yeşil Sol Partisi’ne oy verdiğini söyleyenler ise 2 puan, yani yaklaşık 1,2 milyon kişi azalmış. Kararsız olan, oy kullanmayacağını söyleyen veya soruya hiç cevap vermeyenler seçimden önce yüzde 15 oranındayken seçim sonrasında sandığa gitmediğini veya boş oy verdiğini söyleyen veya soruya hiç cevap vermeyenler yüzde 8’e düşmüş. Yani seçimin sonuçlanmış olması, birçok kişinin oyunu söyleme motivasyonunda değişiklik yaratmış.

Seçmenlerin bir kısmının oy tercihlerini birebir doğru söylememesi aslında KONDA’nın yıllardır gayet iyi bildiği, farkında olduğu ve sürecini buna göre modellediği bir durum. Siyasete dair birçok soru sormamız, seçime bir-iki ay kala standart seçim sorusuna ek olarak oylarını pusulada da işaretlemelerini istemek gibi önlemlerle mümkün olduğunca doğru tabloyu ortaya koymaya çalışıyoruz.

Ağırlıklandırma

Şimdiye dek örneklem yapısından, örnek çekmekten ve sahadaki uygulamadan kaynaklanabilecek olan birçok olası sapmayı ele aldık ve gerek demografik temsiliyette, gerek oy tercihlerinde sapmalar olduğunu gösterdik. Saha çalışması tamamlandığında tam istediğimiz temsiliyete ulaşmasak da, sonrasında istatistik yöntemlerinden faydalanmak ve ağırlıklandırma yaparak gerçekteki oranlara çekmek mümkün. Örneğin yüzde 50 kadın, yüzde 50 erkek bulunan bir nüfusu temsil etmek istediğimiz halde görüştüklerimizin yüzde 25’i kadın, yüzde 75’i erkekse, kadınların tüm cevaplarını iki katına çıkarıp erkeklerinkini de üçte iki oranında azalttığımızda aslında gereken kadın-erkek dengesini gözetmiş gibi veriler elde etmek mümkün. Biyopsi çalışması için birçok farklı ağırlıklandırma yöntemini araştırdık, hangilerinin uygulanabilir olduklarını değerlendirdik ve bazılarını veri üzerinde denedik.

Demografik ağırlıklandırma

KONDA’da bir süredir demografik temsiliyeti sağlamak için *raking* adı verilen ağırlıklandırma yöntemiyle önce bir demografik özelliğe göre, ondan çıkan dağılımı bir sonraki demografik özelliğe göre ağırlıklandırıyoruz ve çıkan dağılımlar, referans aldığımız TÜİK verileriyle tutana kadar yineliyoruz. Cinsiyet, yaş, bölge, yerleşim kodu, çalışma durumu gibi özelliklerin kombinasyonlarından oluşturduğumuz farklı ağırlıklandırmaları veriye uyguladığımızda çıkan oy tercihlerini, sahadan gelen veridekiyle ve gerçek seçim sonucuyla karşılaştırdık. Genç kadınlar, 75 yaş üstündekiler, büyük hanede yaşayanlar gibi kümelerdeki eksiklikleri, demografik ağırlıklandırmanın kısmen düzeltmesini bekledik. Halbuki sahadan gelen veri

üzerinde etkisi oldukça az, seçim sonucuna pek de yaklaştırmıyor ve bunu, olası hata kaynaklarından biri olarak görmedik.

Veriden farklı ağırlıklandırma yöntemleri de denedik. Örneğin demografik özellikleri ayrı ayrı ele almak yerine hepsini birden dikkate alıp ince ayarlama yapan hücre temelli ağırlıklandırma (*cell weighting*) yöntemini uyguladık. YSK'nın yaş ve cinsiyete göre seçime katılım oranlarına göre ve TÜİK'in bölgelerde yaş ve cinsiyet dağılımına göre ağırlıklandırmalar yaptık. Bu ağırlıklandırmalar da oy tercihlerinde temelde bir değişim yaratmadı ve bizi gerçek seçim sonucuna yeterince yaklaştırmadı. Dolayısıyla hatanın seçmenlerin seçime katılım katılmayacağını öngörememekten kaynaklandığını iddia etmek de zor görünüyor.

Demografi ağırlıklandırması yaparken, kadın-erkek oranlarını dengelediğimiz örnekte ankete katılan kadınların cevaplarının, katılmayan kadınlarla benzer dağılım gösterdiğini varsayıyoruz. Halbuki farklı profilleri, farklı oy tercihleri olabilir; panel çalışmalarına dair bazı incelemeler bazı demografik gruplarda bir partinin seçmenlerinin ankete katılmaya daha meyilli olduklarını gösteriyor. Örneğin daha az erişebildiğimiz 75 yaş üstü seçmenler arasında Ak Partililer ankete daha çok katılıp CHP'liler daha az katılıyorsa, ağırlıklandırma yapmak Ak Partililerin ankete olduklarından daha fazla, CHP'lilerin daha az görünmelerine yol açıyor olabilir. Eğer ağırlıklandırma yapmak demografik kümelerin doğru oranlarda temsil edilmelerini sağlıyorsa, ağırlıklandırmanın bizi seçim sonucuna yaklaştırmasını, dengesizlik varsa da uzaklaştırmasını bekleriz. İlk hesaplamalarımız, yaş ağırlıklandırmasının çok az da olsa yaklaştırdığını, cinsiyet ağırlıklandırmasının ise uzaklaştırdığını gösteriyor. Dolayısıyla bu da hatanın kaynaklarından biri olabilir. Bu analizi başka araştırmalarda, başka demografik özellikleri kullanarak yapmaya devam edeceğiz.

Siyasi ağırlıklandırma

Bazı seçmenler gerçek oyundan farklı bir tercih beyan ediyor. Nitekim tüm araştırmalarımızda iktidar partisi, almış olduğundan çok daha yüksek oranda söyleniyor. Buna dayanarak henüz seçim sonuçlarını bilmediğimiz halde, bir sonraki seçim için oy tercihlerini de beyan ettikleri gibi almıyoruz. Beyan ile davranış arasındaki bu farkı kapatmak için, siyasete dair diğer sorulara verdikleri cevapları kullanarak siyasi ağırlıklandırma da uyguluyoruz. Bu ağırlıklandırmanın sonucu, seçim sonuçlarına ağırlık yapmadan önceki durumdan çok daha yakın olsa dahi yine de hata payı içinde kalan bir ölçüm değil.

Olası hata kaynaklarımızdan bir diğeri, pusulada işaretlenen oy tercihleri yerine söylenen oy tercihlerini kullanmayı tercih etmek gibi görünüyor. Pusulada işaretlenenlerde MHP, YRP ve Zafer Partisi biraz daha yüksek oranda, CHP biraz daha düşük oranda ve bunlar seçim sonucuna daha yakın. Aynı zamanda işaretlemeyenlerin oranı daha düşük olduğu için daha doğru sonuç vermeye daha müsait. Fakat Cumhurbaşkanlığı oy tercihinde söylenen ile pusula arasında fark çok daha az.

Uzun zamandır İyi Parti'ye oy verdiğini söyleyenler gerçekte olduğundan çok daha düşük çıkıyordu ve gerçek seçim sonucuna kalibre etmek için siyasi ağırlıklandırmada iki katı aşan bir katsayı vermek gerekiyordu. Siyasi ağırlıklandırmada sorun olabileceğine işaret eden, bir semptom olan bu durumla ilgili elde veri olmadan bir müdahale yapmak mümkün görünmüyordu. Ancak literatürde ağırlıklandırma yaparken herhangi bir unsur için 0,5'in altında veya 2'nin

üzerinde ağırlık vermenin sağlıklı sonuç vereceği belirtiliyor. Bunun bir çaresi katsayıları kırpma (*trimming*) ve bu limitlerin dışına çıkmamak. Önce sadece İyi Parti bu limitlerin dışında kaldığı için onun katsayısını 2'ye indirip yeni katsayılar hesapladık. Bu hesabı yapınca Ak Parti ve CHP'nin oy oranları, azalması gerektiği halde arttı. Bunun üzerine katsayısı 1'in altında olan bu iki partinin katsayılarını sabit tutup yeniden katsayı hesaplama işini sadece diğer partilere uyguladık. Bu yöntem İyi Parti'nin oy oranını seçim sonucuna oldukça yaklaştırırsa da Ak Parti, CHP ve YSP'nin olmaları gerekenden yüksek kalmalarına engel olamadı.

Özetle, siyasi ağırlıklandırmada bazı kararları farklı almış olmak biraz daha yakın sonuç elde etmemizi sağlayabilirdi. Tüm süreç boyunca elde ettiğimiz veri üzerindeki en büyük müdahaleyi siyasi ağırlıklandırmayla yapıyoruz ve bundan vazgeçmek de mümkün görünmüyor. Onun için öncesinde doğru ölçmemizi engelleyebilecek, hataya küçük de olsa katkıda bulunmuş olabilecek tüm kararların ve adımların etkisini mümkün olduğunca azaltmak, bu aşamada daha az müdahale etmeyi sağlayabilir. Ayrıca siyasi tablonun hızlı değişmesi, partiler arası ittifaklar, bölünmeler, birleşmeler vs. ve seçime giren parti sayısının artmış olması gibi değişimlerden dolayı, farklı yöntemler denemek, farklı analizler yapmak da gerekiyor.

Özetle teşhis aşaması

Teşhis aşamasını tamamen sonlandırmamız da büyük oranda tamamladık ve seçimi neden tutturamadığımıza, hatanın süreç boyunca aldığımız hangi yanlış kararlardan, yanlış veya eksik uyguladığımız adımlardan kaynaklanmış olabileceğine dair belirgin bir tablo ortaya çıkmaya başladı. İnceleme en azından eleme yöntemiyle hatanın hangi karar ve adımlardan kaynaklanmadığını anlamamızı sağladı.

İşaret ettiğimiz neredeyse her bir karar ve adımın hiçbirisi tek başına hatamızı açıklamaya yetmiyor, ancak küçük birer kısmını açıklıyor. Eğer karar ve adımlarda düzeltebileceğimiz her şeyi düzeltirsek, siyasi ağırlıklandırma ihtiyacının iyice azalmasını, en azından yayımlayacağımız araştırma sonuçlarının seçim sonuçlarına daha fazla yaklaşmasını ve kabul edilebilir aralık/hata payı içerisinde kalabilmesini umuyoruz.

Kontrolümüz Dışında Olan Faktörler

Bu seçime özel olarak gelişen bazı olaylar veya genel olarak herhangi bir anket şirketinin herhangi bir seçimde karşısına çıkan ama bizim kontrolümüz altında olmayan faktörler de bulunuyor ve seçimi tutturamamamızı kısmen açıklıyor olabilirler. Bunları düzeltmek/geliştirmek konusunda yapabileceklerimiz kısıtlı olduğundan, kavramak ve atlamamak adına burada kısaca listeledik.

- Yayımladığımız 6-7 Mayıs tarihli araştırmayı çok hızlı bir seçim döneminde, seçime bir hafta kala yapmış olmamız ve seçmenin tercihlerinin bir hafta içinde değişebilmesi,
- Muharrem İnce'nin seçime üç gün kala cumhurbaşkanlığı adaylığından çekilmiş olması,
- Belli demografik özelliklere sahip seçmenlerin anketlere hiç katılmayıp yine de sandığa gitmeleri.

1.4. Üçüncü Aşama: Tedavi

Temmuz ayında ilk aşamayı, yani haritalamayı ve planlamayı yaptıktan sonra, Eylül, Ekim ve Kasım aylarını teşhis aşamasıyla geçirdik. Sürecin analiz edebileceğimiz ve henüz teşhis koymadığımız bazı karar ve adımları kaldıysa da büyük oranda tamamladık. Hatanın kaynaklarından bazıları bizim kontrolümüz altında olan süreçlerden kaynaklanıyor. Önümüzdeki aylarda düzeltme ve geliştirmeleri hayata geçirecek ve sizleri bilgilendirmeye devam edeceğiz.

Düzeltilme / Geliştirme İçin Öneriler

Örnekleme ve Örnek Çekme

- Örneklem çerçevesini yıllar geçtikçe güncellemek/kalibre etmek için farklı veri kaynaklarını kullanmayı test etmek,
- Mahalle/köy temelli değil, sandık alanı temelli hale getirmek,
- Örneklem kriterlerinde kullanılan verileri güncellemek, sosyo-ekonomik gelişmişlik endeksi gibi farklı kriter kullanmayı denemek,
- 1. seviye yerine 2. seviye NUTS bölgesini kriter olarak kullanmayı denemek.

Anket formu

- Yanlılığı azaltacak soruları forma ekleyip etkilerini incelemek, şimdiye dek sorulmuş olanların etkisini incelemek.

Saha

- İl sayısını arttırmanın veya illeri değiştirmenin olası etkisini incelemek, sahada deneme yapmak,
- Genç veya yaşlı kadınlar gibi eksik kalan demografik kümelere ulaşmak için ne yapabileceğimizi araştırmak,
- Kabul oranı verisi toplama uygulamasını kalıcı hale getirmenin gereğini ve yöntemini araştırmak.

Ağırlıklandırma

- *Outlier*, tutarsız denek vs. için analizler yapıp sonuca göre bazı denekleri veriden çıkarmak,
- Belli sayının altında veya üzerinde anket yapılmış olan mahalle/köylerin verisini çıkarmak,
- Demografik ağırlık, siyasi ağırlık ve *trimming*'in yanı sıra tutarsız, eksik/fazla anketleri çıkarıp biyopsi boyunca yaptığımız tüm denemeleri bir arada uygulayıp etkisini incelemek,
- Siyasi ağırlıklandırma için sorulmuş ve yeni soruların kombinasyonlarıyla denemeler yapmak.

1.5. Anketler Neden Yanıldı? KONDA Biyopsi Raporunun Değerlendirmesi

Prof. Dr. Nebi Sümer
Sabancı Üniversitesi

2012 yılındaki Amerikan başkanlık seçiminde Barack Obama – Mitt Romney yarışını bütün anket şirketleri doğru tahmin ettiği halde, Donald Trump – Hillary Clinton yarışında neredeyse bütün saygın anket şirketlerini yanıltmışlardı. Benzer bir durum 14 Mayıs 2023 seçimlerinde Türkiye’de yaşandı. Anket şirketlerinin büyük çoğunluğu, KONDA gibi kurumsallaşmış ve doğru tahminleri ile isim yapmış şirketler bile, özellikle Cumhurbaşkanlığı tahmininde yanıltıldılar. KONDA bu yanıltmanın olası nedenlerini araştırmak ve gelecekteki anketlerinde yeni stratejileri belirlemek için seçimden hemen sonra derinlemesine sistematik bir analiz süreci başlattı. Benim de içinde yer aldığım ve halen devam eden bu sürecin tamamlanan kısmına yönelik olarak hazırlanan “biyopsi” raporu, bir özdeğerlendirme ara raporu olarak okunmalıdır. Çok sayıda analize dayanan bu raporu makaleyi değerlendiren hakem gözüyle kritik okuma yaparak değerlendirdim. Ancak, önce çok konuşulan “hata payına” ilişkin genel görüşlerimi paylaşayım.

Siyasi kamuoyu araştırmaları ölçme-değerlendirme bilim alanındaki temel nesnel yöntemleri kullanarak bir örneklemden gözlenen (elde edilen) bulguların evrene genelleme çabasından oluşur. Örneklemden gözlenen verinin evrendeki (seçimdeki) karşılığını (yani evren parametrelerini) ne oranda temsil ettiğini anlamak için bilimsel ölçütler kullanılır. Bu nedenle, anketle gözlenen davranışı, gerçek davranış varyansı artı hata varyansı ($T\text{-true} + E\text{-error}$) olarak tanımlarız. Bu kasıtlı yapılmayan hata (varyansı) ne kadar az ise temsili bir örneklemden gözlenen bir davranış, evrende karşılığı olan gerçek davranış o kadar doğru yansıtır demektir. Yapılan iş Türkiye’nin ortalama boy uzunluğunu ölçmek olsa muhtemelen hata varyansı kullanılan mezuranın hassasiyeti ve ölçen kişilerin işini iyi yapmasıyla sınırlı olacaktır ve gözlenen davranış evrendeki ortalama boy uzunluğuna karşılık gelecektir. Ama iş oy verme davranışını tahmin etmeye gelince hata varyansına katkıda bulunacak faktörlerin sayısı neredeyse sonsuzdur! Doğru örneklem seçmekten doğru soru sormaya, ulaşılan her kişinin ne ölçüde cevap vermeye istekli olduğundan verdiği cevabın ne ölçüde kişinin o anki günlük düşüncesi, sosyal istenirliği (normu) ya da seçimde kullanacağı oyu yansıttığına, anketin yapıldığı tarihle seçim arasında geçen politik olayların etkisine, hatta bir ülkede tutum (beyan edilen görüş) ile gerçek davranış (sandığa atılan oy) arasında ne kadar tutarlılık olduğuna kadar çok sayıda faktör hata varyansının bir parçasıdır. Her bir faktör hata varyansına tek başına anlamlı düzeyde katkıda bulunmasa bile, birikimli katkı yoluyla hata varyansını büyütür gözlenen davranışın gerçek davranış temsil gücünü zayıflatır.

Anket şirketleri bütün bu potansiyel hata varyansını “hata payı” dedikleri, genellikle yüzde 95 güven aralığı sınırı içinde tahmin etmeye çalışırlar. Diğer bir deyişle, kamuoyuna, bu anketi 100 kez yapsak 95’inde sonuçlar verdiğimiz aralıkta çıkacak ve seçmenin sandıktan çıkan oyu da büyük ihtimalle bu aralıkta olacaktır iddiasında bulunurlar. Bu iddianın gerçekleşmesinin tek yolu hata varyansına katkıda bulunan kaynakları nesnel olarak saptamak ve etkilerini minimize edecek araştırma deseni ve saha uygulaması ile anket yapmaktır. Bu da ölçümün psikometrik kalitesinin, yani anketlerin güvenilirliğinin (kendi içinde ve farklı zaman

aralıklarındaki tutarlılığının) ve geçerliğinin (gerçek seçmen davranışını tahmin etme gücünün) sistematik olarak test edilmesini gerektirir.

Çok partili sistemlerde tek bir parti ya da aday için hesaplanan hata payları bütün adaylar dikkate alındığında, birinin alt limiti ile diğerin üst limiti arasındaki farklar gerçekte çok yüksek bir değişim aralığını içerir. Bu nedenle hata payları gerçek anlamda doğru tahmin aralığını göstermeye yetmez. Genel olarak çok sayıda farklı anketten gözlenen eğilimlere dayalı yorum yapmak yalnızca bir veya iki ankete bakmaktan daha güvenilir bir yöntemdir. Dolayısıyla, siyasi anket yapan şirketler için en önemli bulgu tekrar edilen anketleri arasındaki değişim örüntüsünün tutarlılığı, yani açıklanabilir değişim örüntüsüdür. Bir partinin/adayın önderliğindeki kademeli artışı veya düşüşü gösteren anket serisi, hata paylarından bağımsız gerçek bir eğilimin somut işareti olarak görülür. Sıçramalı değişimler büyük bir dönüşümü temsil ettiğinden bunların gerçek karşılığının olup olmadığı ya da ne oranda bileşik hata paylarının bir yanılması olduğu dikkate alınarak kuşkuyla karşılanmalıdır.

Örneğin KONDA'nın 6-7 Mayıs'tan önce yaptığı üç ankette, Kemal Kılıçdaroğlu'nun oyları yüzde 44,6, 45,0 ve 45,5 ile (1-2 Nisan, 15-16 Nisan, 29-30 Nisan) 14 Mayıs sonucuna göre güven aralığında olduğu halde, 6-7 Mayıs'taki yüzde 49,3 ile güven aralığından çıkmış olması sıçramalı bir değişim olarak dikkatle yorumlanmalıdır. Bu değişim Muharrem İnce'nin oyundaki düşüşle kısmen açıklansa da sapmanın boyutuna bakıldığında çoklu hata payının, özellikle son haftada kritik düzeyde yükseldiği dikkat çekmektedir.

Hata payının en temel belirleyicilerinden birisi örneklem büyüklüğüdür. Büyük örneklerde hata payları daha küçük olur. Ancak, KONDA'nın kullandığı gibi geniş örneklerde örneklemin tümü için hesaplanan hata payı alt gruplar ve partiler için geçerli değildir. Küçük partiler daha küçük örneklerle temsil edildiğinden hata payları çok daha yüksektir. Diğer bir deyişle, çok partili sistemlerde yüzde 95 güven aralığında hata payı özellikle küçük partiler için anlamsız bir değere dönüşür. Hata payı bütün örneklem için hesaplandığından alt gruplar (örneğin, sadece gençler, kadınlar) ya da küçük partiler için (örneğin yüzde 5'ten az oyu olan partiler) için genel örneklemden çok daha yüksektir ve bu gruplarda sapma daha yüksek olacaktır.

Hata payını etkileyen diğer önemli bir faktör de varyans genişliğidir. Varyansın düşük olduğu homojen gruplarda hata payları görece daha düşüktür. Anketlerde küçük parti taraftarlarına ve alt gruplara (örneğin Türkiye için Kürtlere) hem ulaşmak daha zordur hem de ulaşıldığında cevap alma olasılığı daha düşüktür (*nonresponse bias*). Bu nedenle küçük partilerin ya da alt kesimlerin temsilini dengelemek için ağırlıklandırma yapılarak düzeltilmeye (evren parametresine yaklaştırılmaya) çalışılır. Yüksek oranlı ağırlıklandırma parti içi dağılımdaki varyansı çok artırdığından, istatistikte "desen etkisi" denilen yanlılıkla küçük partiler için hata aralığını çok daha artırmaktadır. Bu nedenle çoklu siyasi sistemlerde özellikle küçük partilerde hata paylarının ve doğal olarak tahminden sapmaların daha yüksek olması beklenir. Biyopsi raporunda belirtildiği gibi karekökleri alınarak tırpanlanan (*trimming*) ağırlıklandırma varyans şişmesini görece azaltabiliriz. Ancak bunun da hata varyansını azaltmaya katkısı sınırlı olmaktadır.

Demografik ağırlıklandırma yapmak belirli düzeye kadar zorunludur ve raporda da belirtildiği gibi küçük de olsa tahmin gücünü artırmaktadır. Ancak, evren parametrelerinden büyük sapma gösteren örneklem istatistiklerinin ağırlıklandırma ile düzeltilmesi mümkün değildir. Zaten

düşük sapmalarda bile ağırlıklandırma sınırlı düzeyde düzeltme etkisine sahiptir. KONDA anketlerinde yaş, cinsiyet ve eğitim düzeyi gibi temel demografik özelliklerde evren parametrelerinden sapma genellikle düşük düzeyde olduğundan ağırlıklandırmanın genel örüntüyü değiştirme etkisi düşüktür. Yine de demografik ağırlıklandırmalarda özellikle eğitim düzeyine çok dikkat edilmesi ve demografik alt gruplarda ağırlıklandırma yöntemlerinin de denenmesi faydalı olur. Örneğin eğitim düzeyi ve yaş için yapılan ağırlıklandırmaların kadın ve erkekler için ayrı yapılarak etkinin incelenmesi gerekir. Potansiyel yanallık daha çok siyasi ağırlıklandırmadan kaynaklanmaktadır. Büyük parti taraftarlarına ulaşma ve cevap alma olasılığı küçük parti taraftarlarına ulaşma ve cevap alma olasılığından orantısız olarak büyük olduğundan yüksek oranlı siyasi ağırlıklandırma kullanılmaktadır. Yüksek düzeylerde siyasi ağırlıklandırma yapmak hem parti içi varyansı artırarak hata payını genişletmesi hem de evren parametrelerindeki karşılığının tam bilinmemesi nedeniyle yanlı tahmine yol açabilmektedir. Bu nedenle, ağırlıklandırmaya ihtiyacını azaltacak örnekleme ve belirlenen örneklem çerçevesine tam erişim yöntemleri geliştirmek gerekmektedir.

Hata payını artıran bir başka faktör de yüksek düzeyde kararsız oyun partilere orantısız dağılımdan kaynaklanabilir. Seçim dönemlerinden önce nerdeyse yüzde 30'lara kadar yükselen kararsızların partilere orantısız dağılımının ne oranda tahmin sapmasına yol açtığı araştırılmalıdır. Siyasi tutum bakımında genellikle sağ-sol yelpazesinin ortasında yer alan, seçime katılma düzeyi, oy tercihi belirtenlerden daha düşük olan ve seçime yaklaşırken çoğunluğa uyma (sürü psikolojisi) eğilimi daha yüksek olan kararsızların orantısız dağılımı önemli sapma faktörü olabilir. Özellikle yüksek siyasi ağırlıklandırma yapılan anketlerde kararsızların orantısız dağılımı önemli bir sapma nedeni olabilir. KONDA anketlerinde seçimden önceki hafta bile kararsız seçmen oranı seçimden bir hafta önceki 6-7 Mayıs anketinde yüzde 7,8, oy kullanmayacağını söyleyen ise yüzde 2,2; yani toplam yüzde 10 oy orantısız dağıtılıyor. Zaten önceki dağılım yanlı ise orantısız dağılım yanlılığı daha da artıracaktır. Kararsız seçmenin oy tercihini, politik tutum sorularını ve sağ-sol yelpaze sorusundaki yerini dikkate alarak tahminleyen modellere dayalı ağırlıklandırma yapma stratejileri denenmelidir.

Konda "biyopsi" çalışmasıyla hata varyansına katkıda bulunabilecek, örnekleme sürecinden verilerin analizine kadar geçen ölçülebilir ve istatistiksel olarak analiz edilebilir her bir süreci derinlemesine karşılaştırmalı analizlerle incelemektedir. Böylece kullandığı araştırma yönteminin ve ölçümün psikometrik kalitesini gözden geçirmektedir. Aşağıda biyopside ele alınan her bir aşamayı aynı sırada değerlendirdim.

1.5.1. Araştırma yöntemi ve örneklem çerçevesi

Parametreleri tam olarak bilinen bir evrenden rastgele seçilecek bir örneklem evreni temsil edebilir. Hızlı sosyo-demografik değişim ve iç göç yaşayan Türkiye'de, raporda da belirtildiği gibi, 2018'deki 56 milyon seçmenin parametrelerine göre çekilen örneklem 2023'teki 61 milyon seçmenle tam olarak örtüşmüyor. Sadece sayı olarak örtüşme düzeyi değil, seçmen türünün çeşitlenmesinden (eklenen göçmenler, vatandaşlık verilenler vb.), beş yıllık süredeki demografik değişimlerden (köy nüfusundaki azalma ve medyan yaşın yükselmesi vb.) kaynaklanan farklılıklar da örneklem temsiliyet düzeyinde görece yanlılığa yol açmış olabilir. Biyopside dikkate alınmayan ancak örneklem temsiliyle ilişkili yanılmaya katkıda bulunabilecek bir faktör de yurt dışı oylarının örneklem çevresine dahil edilmemiş olmasıdır.

Gerçek evren aslında yurt dışındaki 3,4 milyon seçmeni de içerdiğinden yaklaşık 64 milyondur. Yurt dışında seçime katılım yüzde 52 ile Türkiye'deki katılımdan (yüzde 87) çok düşüktür. Yurt dışı oyların partilere dağılımı da Türkiye içindeki dağılıma paralel değildir. Örneğin, Ak Parti'nin yurt dışındaki oy oranı yaklaşık yüzde 44 iken yurt içinde yüzde 35. Söz konusu orantısız katılım ve paralel olmayan oy tercihleri ile son beş yılda seçmen çevresine (evrenine) katılan, 5 milyonu ilk kez oy kullanan, dört milyonu yurt dışında yaşayan ve iki yüz bini vatandaşlık kazanarak seçmen olan 9 milyondan fazla (yüzde 14) seçmen temsil edilmemiştir.

Bunun dışında seçmeni 400'ün altında olan köylerdeki seçmenler toplam seçmenin yüzde 5'ini oluşturmasına karşın görüşülen kişilerden sadece yüzde 1,4'ünün bu kesimden gelmesi de olasılıklı rastgele seçimi daha da yanlışlaştırmış görünüyor. Özetle, Ak Parti'ye oy verme olasılığı yüksek olan yurt dışı ve köy seçmen çevresinin dengesiz temsili, anketlerde görece yanlışlık yaratmış olabilir. Olasılıklı rastgele örnekleme yoluyla bölgelere, mahalle/köy birimlerine dayalı tabakalarla tanımlanan örneklemin demografik ve siyasi ağırlıklandırma yoluyla evren parametresini temsil gücünün artırılmasının da kendi içinde sınırlılıkları vardır. Sonuçta 14 Mayıs öncesi yapılan beş araştırmada gidilen illerde Türkiye geneline göre Millet İttifakı'nın oylarının daha yüksek, Cumhur İttifakı'nınkilerin daha düşük olmasında örneklem temsil eksikliğinin katkısı olabilir.

Gelecekte yapılacak anketlerde örneklem çerçevesinin güncellenmiş seçmen listelerine dayalı mahalle/okul seçmen sandığı dağılımı temelinde yapılması örneklemin evreni temsiliyet düzeyini artırabilir.

1.5.2. Örneklem genişliği

KONDA'nın kullandığı 3000 üzerindeki örneklem genişlikleri, orantısal örneklemlerde geleneksel olarak kullanılan yüzde 95 güven aralığına dayalı yüzde 2 hata payı ile belirlenen örneklem genişliğinin (2400) üzerindedir. Hata payını küçültürken ölçümün tahmin gücünü görece yükseltmek mümkündür. Ancak bu, gereken minimum örneklem genişliğini katlamalı artırarak maliyeti çok yükselteceğinden uygulanabilir olmayabilir. Örneğin hata payı yüzde 2'den yüzde 1'e indirildiğinde gerekli örneklem yaklaşık dört kat artmaktadır (9588 kişi). Özetle, örneklem büyüklüğü arttıkça evren parametresine daha yakın istatistikler elde edilerek örneklem hatasını azaltmak mümkün olsa da maliyet ve süreklilik bakımından büyük örneklemler uygulanabilir değildir. Bu nedenle örneklem genişliğini artırmak yerine ölçüm gücünü (geçerliliği) artıracak yöntemler kullanmak, yanlışlığı azaltacak önlemler almak daha doğru bir stratejidir.

1.5.3. Anket formu tasarımı

Anket formunun tasarımı, uzunluğu, soruların/maddelerin sırası, soru tipi (evet/hayır tarzı, *likert* tipi çok aralıklı, açık uçlu vb.), ifade gücünün ve anlaşılabilirlik düzeyinin bütün katılımcılar için eşdeğer olması gibi faktörler ölçüm gücünü etkiler. Örneğin, sıra etkisinin bir sonucu olarak siyasi tercihi anketin başında sorulan kişiler, anketin sonunda yer alan tutum sorularına gerçekte hissettiği şekilde değil, daha önce ifade ettiği siyasi tercihle tutarlı cevap verebilir. Soru sırasının dengelenmesi sıra etkisinin önlenmesi için basit bir yöntemdir. Gelecek anketlerde test edilebilir. Eğitim düzeyi düşük olan katılımcılar *likert* tipi sorulara cevap vermede zorlanabilir. Anketlerde çok sayıda beyan ve sosyal istenirlik yanlışlığı devreye girer.

Siyasi anketlerde sorulan *likert* tipi sorularda benim gözlediğim en belirgin yanlılık uçlara ya da orta noktaya yığılma yanlılığıdır. Beş aralıklı ölçeklerde 3'ü işaretleme olasılığı, 10 aralıklı ölçeklerde (örneğin sık kullanılan siyasi eğilim sorusunda) 5'e, 6'ya ve uçlara yığılma olasılığı çok yüksektir. Gerçek düşüncelere göre değil sosyal normlara göre cevap verme eğilimi olarak tanımlayabileceğimiz sosyal istenirlik etkisi özellikle Türkiye gibi toplulukçu kültürlerde daha yaygındır. Sosyal istenirlik etkisini yansıtan bir örnek, anketlerde belirtilen seçime katılma beyanı ile gerçek katılım arasındaki farktır. KONDA anketlerine görüşülen kişilerin yaklaşık yüzde 95'i seçimde oy kullanacağını söylediği halde gerçek katılım yüzde 87 düzeyinde kalmıştır. Kapiya gelen anketörün politik sorularına cevap veren ve siyasi tercihini söyleyen birinin seçimde oy kullanacak mısınız sorusuna hayır deme ihtimali sosyal istenirlik etkisi nedeniyle çok düşüktür.

Açık uçlu sorular yerine somut davranışsal sorular sorulması “doğru” cevap alma olasılığını artırmaktadır. Bu gözlemi destekleyen KONDA anketlerinde görülen bir durum, siyasi parti tercihinin sorulduğu sorularda “kararsız” katılımcı oranının, açık uçlu sorularda çok yüksekken pusula üzerinde yapılan ölçümlerde daha düşük olmasıdır. Bu, somut davranışsal sorulara cevap alma olasılığının da yüksek olabileceğine işaret etmektedir. Sonraki aşamada sorulara verilen cevapların farklı anketlerdeki tutarlık düzeyi incelenebilir. Anketlerde mümkün olduğu kadar yoruma az yer veren davranışsal sorulara yer vermek, sosyal istenirlik etkisini azaltarak ölçüm nesnelliğini yükseltebilir. Biyopsi çalışmalarının devamında anket/soru formatı üzerinde yapılacak karşılaştırmalı deneysel çalışmalarla güvenilirliği ve geçerliği yüksek soru seti belirlenebilir. Özetle, biyopside anket formatına yönelik henüz yeterli analiz yapılamamıştır. Anket formatından kaynaklanabilecek hataların daha anlaşılması deneysel yöntemle karşılaştırmalı anket içi araştırmaları yapmak gerekir. Örneğin, gelecek anketlerde alternatif sorulara yer verilerek sınamalar yapılabilir.

1.5.4. Sahada uygulama

Saha uygulamasında anketörler arası tutarlık ve 18 anketi tamamlama oranları potansiyel hata varyansını artıran faktörler olabilir. Anketörlerin küçük mahalle ve köylerde sıklıkla 18 hedefine ulaşamaması, köylerde yaşayan seçmen temsiliyi daha da azalttığı anlaşılmaktadır. Anketörün cinsiyetine göre yapılan analizler genellikle istatistiksel olarak anlamlı farklılık yaratmasa da daha ayrıntılı incelenmesi gerekir. Anketörlerin yaklaşık yüzde 55'i hemcinsleri, yüzde 45'i ise karşı cinsten katılımcılarla görüşmektedir. Erkek anketörlerin ret alma oranı (yüzde 21) kadın anketörlerden (yüzde 17) yüksektir. Benzer şekilde erkek anketörlerde cevap yok oranı (yüzde 53), kadın anketörlerden (yüzde 47) daha yüksektir. Saha uygulamasının standardize edilmesi için alınacak önlemlerin yanında, cinsiyet dışındaki boyutlarda saha uygulamaları arasındaki tutarlık düzeyinin sistematik olarak incelenmesi yararlı olur. 18'lik anket uygulaması örneklem çevresinin en küçük birimi olduğundan uç değer olabilecek 5 ve altındaki anketle tamamlanan birimlerin örneklemden çıkarılarak analiz yapılması daha doğru olabilir.

1.5.5. Temsiliyet

Örneklem çevresinin temsiliyetiyle ilgili genel gözlemleri yukarıda özetlemiştım. Demografik temsiliyete yönelik yapılan analizler KONDA örneklemelerinin, toplumdaki genel demografik özellikleri genel olarak tutarlı düzeyde yansıttığını göstermektedir. Ancak, daha yüksek ret oranları ve ulaşmada yaşanan zorluklar nedeniyle 29 yaş altı gençlerin ve 75 yaş üstündekilerin daha az temsil edildiği görülmektedir. TÜİK istatistikleri ile karşılaştırıldığında ise 33-48 yaş grubunda olması gerekenden daha az ve 49 ve üstü yaşındaki erkeklerin ise olması gereken daha fazla KONDA örneklemelerinde yer aldığı görülmüştür. Genel olarak bakıldığında erişim kolaylığı nedeniyle metropollerde yaşayan çekirdek ailelerin görece daha yüksek temsil edildiği, kırdan yaşayanların ve ileri yaştakilerin daha az temsil edildiği görülmektedir. Tek başına cinsiyet ve yaş ağırlıklandırmaları bu durumu tam olarak düzeltemeyeceğinden, düşük temsil edilen demografik gruplara erişimi garantileyecek olasılıklı küme örnekleme yöntemleri denenebilir.

1.5.6. Oy tercihini söyleme motivasyonları

Anketlerde oy tercihini söyleme motivasyonu, söylenen tercihin ne oranda sandıkta kullanılan oyla tutarlı olduğuyla birlikte değerlendirilmelidir. Hem duygusal kutuplaşmanın yüksek hem de muhalif olmanın maliyetli olduğu ülkelerde oy tercihi belirtme motivasyonu sadece istatistikle açıklanamayacak sosyal psikolojik süreçleri içerir. Anketlerde oy tercihi söyleme motivasyonunun dezavantajlı sosyal gruplarda, azınlıklarda ve muhalif gruplarda daha düşük olduğu bilinmektedir. Bu nedenle bu gruplarda “kararsız” ve “cevap yok” seçeneklerinin daha yüksek çıkması beklenir. Sonuçta anketler oy verme niyetini ölçer. Niyet beyanı görece normatif, rasyonel bir beyanken oy kullanma davranışı, özellikle politik rekabetin yüksek olduğu kutuplaşmış toplumlarda bir nevi sosyal kimlik beyanını da içeren bir davranıştır. “Sandıkta elinin varmaması” özellikle karşıt siyasi görüşlere sahip parti taraftarlarının aynı adayda oy atmaya zorlandığında görülen bir durumdur.

Oy geçişleri karşıt politik gruplar arasında değil, benzer gruplar arasında olur. Örneğin, yüksek enflasyondan, ekonomik krizden canı yanan bir muhafazakârın Ak Parti’den YRP’ye ya da MHP’ye oy verme olasılığı, karşıt gruba oy verme olasılığından çok daha yüksektir. Örneğin, hiçbir anket şirketinin doğru tahmin edemediği YRP’nin yüzde 2,9’luk oyu büyük oranda sosyal kimliğe, temel aidiyete halel vermeden oy tercihini değiştirme girişimi olarak görülebilir. Bu nedenle, benzer görüşlere ve sosyal aidiyetlere dayalı ittifakların kendi içinde oylarını korumaları daha mümkündür. İttifaktaki partilerin seçime kendi amblemleri altında girdikleri Cumhuriyet İttifakı bu avantajdan yararlandı. Ancak Millet İttifakı’nda benzer sosyo-demografik tabana dayanan CHP ve İyi Parti, kendi partileri ile seçime girerken hem dayandığı seçmen tabanının demografisi hem de siyasi görüşü bakımından hepsi İyi Parti’nin sağında yer alan dört sağ parti CHP altında seçime girdi. Bu durum kısmen Millet İttifakı’nın cumhurbaşkanı adayına oy getirirse de karşıt kimliğe geçiş zorluğu (“elin varmaması”) nedeniyle CHP’ye katkısının minimal düzeyde kaldığı görülüyor. Millet İttifakı partilerinden Gelecek Partisi Başkanı Ahmet Davutoğlu 1 Ağustos 2023’te verdiği mülakatta bunu şöyle açıklıyor:

“En son tercihim seçime CHP listelerinden girmektir. Açık söylüyorum. Ondan önce her şeyi denedim. Üç partiye ‘Gelin birlikte girelim,’ dedim. İyi Parti’ye teklif götürdüm, ‘Bu sağ seçmen CHP’ye oy vermez beraber olalım,’ dedim. Bütün yolları denedim ben.”

Seçimden önceki KONDA anketlerinde yüzde 27 civarında olan CHP'nin aldığı yüzde 25 içinde diğer partilerin oy oranı bilinmiyor ancak yüzde 27 ile yüzde 25 arasındaki 2 puanın anketteki normatif beyan ile "seçimde elin varmaması" arasındaki fark olup olmadığı da merak konusu olarak ölçülemeyen faktörler arasındadır.

İki ana ittifakın seçimlere geleneksel politik kutup liderleriyle girmesi seçmenlerde kutuplaşma etkisi altında geleneksel oy verme davranışlarının pekiştirilmesine ve bunun sonucu olarak da kararsız seçimde çoğunluğa uyma, ortalamaya geri çekilme eğiliminin (*regression to the mean*) güçlendirilmesine neden olmuş olabilir.

Bu spekülasyonlardan bağımsız olarak oy tercihi bilinmese bile KONDA'nın siyasi tutumlara yönelik sorular sorarak seçmenlerin siyasi yönelimini anlamaya çalışması çok yerinde bir oy tercihi motivasyonunu anlama girişimidir. Oy tercihlerindeki olası değişim örüntülerini doğru yorumlamak için de çok faydalı olan bu sorular bir nevi geçerlik ölçütü işlevi görmektedir.

1.5.7. Ağırlıklandırma

Yukarıda bahsettiğim gibi, örnekleme istatistikleri bilinen popülasyon parametreleri arasındaki farklılık olduğunda ağırlıklandırma sıklıkla kullanılan bir düzeltme (kalibrasyon) yöntemidir. Anketlerde genellikle demografik ağırlıklandırma yolunda gidilir. Ancak Türkiye'de çok partili yapı gereği siyasi rekabete dayalı ağırlıklandırma yaygın olarak kullanılmaktadır. Biyopsi kapsamında yapılan analizler demografik ağırlıklandırmanın sonuçlara, parti oy oranlarına etkisinin çok sınırlı düzeyde olduğunu göstermiştir. KONDA örneklemleri demografik bakımdan evren parametrelerinden çok fazla sapma göstermediğinden ağırlıklandırmanın sınırlı düzeyde etkili olması beklenen bir durumdur. Ancak, demografik ağırlıklandırma politik tercihlerdeki olası yanlı tahmini tam olarak düzeltemez.

Türkiye'de demografik değişkenlerin özellikle eğitim ve yaşın politik tutumlarla ilişkisi, Batı demokrasilerinde olduğundan çok daha yüksek düzeydedir. Özellikle Türkiye'de eğitim düzeyi sosyo-demografik düzeyin de güçlü bir göstergesi olduğundan dikkatle ağırlıklandırılması gereken bir faktördür. Eğitim düzeyi yükseldikçe CHP'ye oy verme olasılığı yüksek düzeyde artarken Ak Parti'ye oy verme oranı düşmektedir. Bu oran eğitim düzeyinin yaş ve cinsiyetle ortak etkisine bakıldığında daha da karmaşık bir hal almaktadır. Örneğin, 70 yaş üstü düşük eğitimli kadınların Ak Parti'ye oy verme tercihi maksimumsa ve yaşlı seçmen anketlerde az temsil ediliyorsa ağırlıklandırma bu durumu düzeltemez.

Bu konuda saygın bilim insanlarından Prof. David Dutwin, 2016 seçimlerinde anket şirketlerinin yanılmasındaki en önemli faktörlerden birinin eğitim düzeyinin hesaba katılmamış olması olduğunu ileri sürmektedir. ABD'de üniversite mezunu beyazlar, tüm kayıtlı seçmenlerin yüzde 30'unu oluştururken lise altı eğitime sahip beyazlar seçmenlerin yüzde 44'ünü oluşturmaktadır. Üniversite mezunu beyazların sadece yüzde 38'i Trump'a oy verirken lise ve altında eğitimi olan beyaz seçmenler arasında Trump'ın oyu yüzde 64 düzeyine çıkmıştır. Kayıtlı beyaz seçmen içinde eğitim ağırlıklandırma yaparak sonuçların hesaplanmasının hata payını azaltacağı öngörülmüştür.

1.5.8. Sonuç

Biopsi kapsamında yapılan teşhis aşaması analizleri KONDA anketlerindeki potansiyel hata kaynaklarını nesnel olarak değerlendirmek bakımından zengin veriler sunmaktadır. Analiz süreci gelecek anket uygulamalarında önerilen alternatif yaklaşımlar, raporda sunulan öneriler deneysel/karşılaştırmalı yöntemlerle sınanarak devam etmelidir. Anketlerin psikometrik kalitesinin test edilmesi yerleşik bir uygulama olarak sürdürülmelidir. Bu yolla anket formatı ve içeriği daha da geliştirilebilir. Analiz aşamasında tartıştığımız, tedavi aşaması için yapılan önerilerin gelecekte yapılacak anketlerde uygulanması sonrası elde edilecek sonuçlar, yapılan değerlendirmelerin geçerliği için de bir test olacaktır.

Bir anket şirketinin doğru tahmin yapabilme kapasitesi, kanıt temelli nesnel anket uygulama ve değerlendirme yetkinliğine bağlıdır. Bu nedenle, siyasi araştırmalar yapan anket şirketlerinin Batı ülkelerinde psikoloji meslek eğitimi kabul edilen *bütünleşik bilim insanı-uygulamacı modelini* anket uygulama ve değerlendirme sürecinde kullanmaları çok yararlı olacaktır. Her bir anket uygulaması hem heyecanlı bir tahmin girişimi hem de bilimsel bir araştırma projesi olarak tasarlanmalıdır.

Yıldız Mah. Şair Naifi Sok. No:2
Beşiktaş / İstanbul
bilgi@konda.com.tr
+90 212 275 17 66 (pbx)
+90 212 275 17 68 (fax)